

Journalistförbundet om hoten mot tryck- och yttrandefriheten

– För femton år sedan hade det inte varit möjligt att lägga fram den här typen av lagförslag. Politikerna hade reagerat med ryggmärgen och det hade blivit ett helvetes liv bland ledamöterna i riksdagen – rakt över partigränserna.

Det säger Svenska Journalistförbundets ordförande Agneta Lindblom Hulthén när Proletären träffar henne för att tala om varför Journalistförbundet motsatt sig de nya lagar om buggning och övervakning som Justitiedepartementet lagt fram.

Justitieminister Thomas Bodström är på väg att skriva rätts-historia på bland annat tryck- och yttrandefrihetens område. Det verkar 22 av 27 remissinstanser – som kommenterat justitiedepartementets senaste förslag om buggning och övervakning av folks datorer i hemlighet – anse då de avisat förslagen med rejäla bredsidor. Svenska Journalistförbundet skriver i sitt remissvar att det som sker innebär ett paradigmskifte.

– Det som föreslås är något som står totalt i strid med våra rättsprinciper. Från att ha varit oskyldiga till motsatsen bevisats är vi nu alla skyldiga till dess att vi bevisat vår oskuld, säger Agneta Lindblom Hulthén, Journalistförbundets ordförande.

□ Men varför är det så tyst i de här frågorna?

– Samhällsklimatet är en faktor. Men det finns också en kunskapsbrist i riksdagen som har att göra med att det inte längre finns några publicister bland ledamöterna. Förr fanns ett gäng gubbar och kärringar som hade ett längre perspektiv på offentlighet och sekretess, som inte bara såg kortsiktigt på frågorna utan också frågade sig: Vad händer om den politiska vinden vänder, om riksdagen får en annan majoritet hur kan dessa lagar användas då?

”Jävligt obehagligt”

□ I lagförslaget finns det ett in-skrivet förbud mot buggning för samtal med präster (§4), man får inte avlyssna ”bikt eller enskilt själavårdande samtal”. Men inget sådant förbud finns mot avlyssning av redaktionslokaler. I ert remissvar skriver ni att polisen på detta sätt kan komma att få tillgång till information och källor som lämnats med stöd av anonymitetsskyddet.

– Ja, med den här lagstiftningen försvinner källskyddet. Inte ur lagstiftningen men i praktiken. Om det kom fram att man avlyssnade en tidningsredaktion skulle det bli liv. Men allt fler journalister är inte fast anställda. Och hur definierar man en redaktion när många är frilansare och kanske arbetar hemifrån? Det här är jävligt obehagligt.

Vi diskuterar hur spelreglerna för journalister kan komma att ändras med de nya lagarna. Storbritanniens Tony Blair talar ofta om att ”the rules of the game are changing” när han presenterar nya lagförslag som ska förbjuda

”glorifieringen” av terrorism. Agneta Lindblom Hulthén menar att det svenska systemet där journalistförbundet och Tidningsutgivarna sedan 1916 själva satt upp egna gränser och ”spelregler” – i ett internationellt perspektiv – varit unikt.

– Vårt perspektiv är att det är bra med att branschen självsanerar sig för att sätta egna gränser och på så sätt slå vakt om tryck- och yttrandefriheten och hålla lagstiftarna borta. Det har fungerat och vi har hållit lagstiftningen ifrån oss, men nu är Tidningsutgivarna inte längre intresserade av att försvara den här ordningen.

De är mer ekonomiskt än publicistiskt intresserade menar Agneta Lindblom Hulthén och tar som exempel på det upp Pressens Tidning som Tidningsutgivarna beslutat att göra om till en affärstidning som ska tona ner publicistiska frågor.

Hot mot yttrandefriheten

– Sveriges system med Ansvarig utgivare och annat är unikt. Från början var det för att makten skulle ha någon att hänga, men tillsammans med våra lagar kring tryckfrihet och offentliga rättgångar som går tillbaka till landskapslagarna har det vuxit fram ett fungerande system. Det är oerhört tragiskt att detta nu inte kommer att överleva.

Hoten mot yttrande- och tryckfriheten är flera och Agneta Lindblom Hulthén berättar om ytterligare lagstiftning som är på gång från EU och som får förödande effekter för svensk lagstiftning. Ett av dessa är det så kallade Rom II-direktivet som – om det går igenom – medför att man kan åtalas i sitt eget land med ett annat lands lagstiftning. Så kan till exempel en italiensk åklagare väcka åtal mot en svensk journalist för förtal.

– Det innebär att om jag i Sverige skriver om en faktaartikel om Berlusconi och om hans sätt att äga och använda sina medier för politisk vinning kan jag – om målsäganden är italienare – komma att stämmas för förtal av en italiensk åklagare och prövas av svensk domstol, enligt italiensk lagstiftning.

– I medlemsförhandlingarna med EU hade Sverige förhoppningarna om att vi skulle exportera vår offentlighetsprincip till unionen. Men resultatet har blivit det omvända: Slutenskulturen har exporterats till Sverige.

□ Men lagstiftarna menar ju att

– Det som föreslås är något som står totalt i strid med våra rättsprinciper. Från att ha varit oskyldiga till motsatsen bevisats är vi nu alla skyldiga till dess att vi bevisat vår oskuld, säger Agneta Lindblom Hulthén, Journalistförbundets ordförande, angående de nya lagar om buggning och övervakning som Justitiedepartementet lagt fram.

de här lagarna behövs av olika skäl. ”Vi kan inte sitta med armarna i kors” säger Bodström. Eller, så ska den enskilde skyddas mot förtal. Vad säger du om de argumenten?

– Om man tittar på den senaste tidens lagstiftning på medieområdet har vi fått flera grundlagsändringar. Alla med goda intentioner och motiv. Men samtidigt görs denna lagstiftning så slarvig att det är näst intill omöjligt att använda den. Själva lagstiftningen har skapat flera stora och allvarliga problem.

Udermåliga utredningar

När det gäller lagstiftningen om dataavläsning menar hon att de utredningar som lett fram till dem varit minst sagt udermåliga. I utredningen skrivs att effektiviteten av dessa hemliga tvångsmedel inte kan redogöras för av sekretessskäl. Redan på denna grund anser hon att förslagen ska avvisas.

– Det är ju absurd att ta ställning till något när bevisen för dess effektivitet av sekretessbelagda. Jag tycker det är ovärdigt att en statlig utredning uttrycker sig på det sättet.

□ Men hur ska dessa lagar då stoppas? Vänsterpartiet har i en motion krävt att SÄPO ska vara skyldiga att meddela den man genomfört tvångsåtgärder mot i efterhand. Detta skulle enligt Alice Åström ”verka

dämpande” på de nya lagarnas användning. Ni skriver att ni vill se flera offentliga ombud, fler än en domare som tar beslut och så vidare. Detta är ju inte åtgärder som stoppar lagarna utan snarare justerar dem lite. Varför görs inte mer?

– Jag tror det är fler på vår linje, men eftersom samhällsklimatet ser ut som det gör lägger man upp en andra försvarslinje, då man antar att den första inte kommer att hålla. Man får försöka hitta hängslan och livremmar för att lagarna ska ställa till med så lite skada som möjligt.

– Men i grunden är detta en fråga om opinionsbildning. Vi skulle behöva en oerhört mycket större och bredare debatt i de här frågorna. Folk borde få mer kunskap om vad som håller på att hända. Allmänheten måste få insyn.

Journalisterna följer

Agneta Lindblom Hulthén tror inte att journalisterna själva kommer att skapa en sådan debatt.

– Nu kommer många av våra medlemmar att bli arga för det jag säger, men det finns en föreställning bland journalister att det är de som sätter trenderna. Men det är det inte, det är snarare så att journalister förstärker trender som redan finns och som satts någon annanstans.

Tystnaden i det offentliga samtalet och bland journalister hänger

ihop med det urholkade anställningsskyddet menar Agneta Lindblom Hulthén. I takt med att det skyddet försvinner minskar benägenheten att kritisera förhållandena på arbetet:

– Journalister har ett extremt dåligt anställningsskydd och det är en förklaring till att journalister inte driver egna frågor eller ifrågasätter mer. Jag moraliserar inte över detta då det har att göra med otryggheten. Man tiger och sväljer för att behålla sitt jobb.

Anledning att vara orolig

Med anledning av att Connex avskedade den fackligt förtroendevalda tunnelbaneföraren Per Johansson i höstas skrev Agneta Lindblom Hulthén i Aftonbladet: ”Yttrandefriheten är en grundbult i demokratiska samhällen. Den ska varken behöva ’göra halt vid fabriksporten’, tunnelbanetåget eller redaktionsdörren.” Det urholkat anställningsskyddet och de nya lagarna är frågor som griper in i varandra likt kuggar på ett obehagligt sätt, säger hon.

– Tystnaden på arbetsplatserna undergräver demokratin i samhället. Detta är ett av våra största demokratiska problem.

– Men jag är optimist, man kan ändra på en verklighet men det finns all anledning att vara otroligt orolig.